

Անկախության սերունդ. ընտանիքի և ամուսնության ընկալումները

ՄԱՐԻԱ ԹԻԹԻՉՅԱՆ

Դեկտեմբեր, 2017

- Հայկական ընտանիքը հայ հասարակության ամենակարևոր սոցիալական կառույցներից և ինստիտուտներից մեկն է: Այն իր կառուցվածքով եղել է հայրիշխանական, բազմասերունդ, սոցիալական կյանքի կենտրոնում և շարունակում է մնալ այդպիսին:
- Ժամանակակից հայ հասարակության մեջ ընտանիքը ենթարկվում է որոշակի փոխակերպումների. երիտասարդները գերադասում են ամուսնանալ ավելի ուշ տարիքում, ունենում են ավելի քիչ երեխաներ, և մեծ ընտանիքներում ապրելու սովորույթը սկսում է տեղի տալ, քանի որ երիտասարդները դառնում են տնտեսապես անկախ:
- Այնուամենայնիվ, երիտասարդները շարունակում են կապված մնալ իրենց ընտանիքներին, իսկ ծնողները շարունակում են իրականացնել սոցիալական հսկողություն, ներառյալ որոշումների կայացման, ընտանիքում, թե ընտանիքից դուրս ապրելու և ընտանիքի պլանավորման հարցերում:
- Հայաստանի երիտասարդության ճնշող մեծամասնության համար կյանքի գլխավոր նպատակը ծնողներին գոհացնելն է. սա էլ ավելի է ընդգծում ընտանիքի կարևորությունը: Ծնողների, եղբայրների և տարեց ազգականների (ներառյալ «գյուղը») սոցիալական վերահսկողությունն ավելի մեծ է աղջիկների և երիտասարդ կանանց, քան տղամարդկանց նկատմամբ:

Ընտանիքը եղել է հայ հասարակության ամենակարևոր սոցիալական կառույցներից ու ինստիտուտներից մեկը: Օտարերկրյա դարավոր լծի, պետականության բացակայության և 1915թ.¹ ազգը պառակտած Հայոց ցեղասպանության ընթացքում հենց ընտանիքն էր, որ պահպանեց հայկական մշակույթը, ինքնությունը, ավանդույթներն ու պատկանելությունը:

Հայկական ընտանիքն իր կառուցվածքով ավանդաբար եղել է հայրիշխանական, բազմասերունդ (տատիկներ և պապիկներ, ներառյալ հորաքույրեր/մորաքույրեր և հորեղբայրներ/մորեղբայրներ) և սոցիալական կյանքի կենտրոնում: Սոցիալական ու քաղաքական փոխհարաբերություններում ընտանիքը ներկայացնելու դերը պատմականորեն վերագրված է եղել ընտանիքի ամենատարեց տղամարդուն, իսկ տարիքով ամենամեծ կինը տնօրինել է ներքին կյանքին վերաբերող հարցերը: Ընտանեկան կյանքներն ակտիվորեն պաշտպանել են միմյանց վիրավորանքներից կամ սպառնալիքներից, մարտահրավերների դեպքում համախմբվել են՝ պաշտպանելու իրենց (Միլլեր և Միլլեր, 1993):

«Ֆրիդրիխ Էբերտ» հիմնադրամի պատվերով իրականացված [«Անկախության սերունդ 2016 - Հայաստան»](#)¹ նոր զեկույցը բացահայտել է, որ Հայաստանի ժամանակակից հասարակությունում ընտանիքը շարունակում է մնալ մշակութային հզոր խորհրդանիշ և ընկալվում է որպես ամենակարևոր ինստիտուտներից մեկը ժողովրդի հավաքական կերպարում: «Ընտանիքի գործոնը» դեր է խաղում ամեն ինչում՝ քաղաքական պատկանելության, կրթության, սեռական վարքագծի կարգավորման, ամուսնության, ձգտումների և նույնիսկ ժամանցի հարցերում:

Գրեթե յուրաքանչյուր հասարակությունում ընտանիքներն իրականացնում են սոցիալական մի շարք գործառնություններ՝ վերարտադրությունից մինչև տնտեսական փոխհարաբերություններ, անդամների գործնական և էմոցիոնալ աջակցությունից (սնունդ, հագուստ, ապաստան

և սեր, հարմարավետություն և աջակցություն) մինչև երեխաների դաստիարակություն և սոցիալականացում: «Անկախության սերունդ» հետազոտության համաձայն՝ ընտանիքների հայրիշխանական կառուցվածքը Հայաստանում պահպանվում է. հայրն ունի ամենաազդեցիկ դերը, մինչդեռ երիտասարդությունը կարևոր է համարում մոր դերը, բայց ոչ կնոջ (կարևոր տարբերակում): Ընտանիքի ավանդական այս մոդելի արմատները սկիզբ են առնում 19-րդ դարի հայկական ընտանիքի ավանդույթներից (Բաֆֆի², 1991):

Ընտանիքի վերաբերյալ այս գործառնական տեսակետը, որ այն հասարակության հիմնասյունն է ու այն ինստիտուտը, որն ընկած է հասարակական կարգի (ավանդույթներ, ծեսեր, պարտավորություններ և այլն) և ընտանիքում դրա ազդեցության հիմքում, ընկալվում է որպես ազգի հիմնական ուժ: Այսպիսով, ընտանիքը, որպես սոցիալական ինստիտուտ, օգնում է կենսունակ հասարակություն ստեղծել: Հայկական ասացվածքը՝ «Ամուր ընտանիք, հզոր հայրենիք», հաստատում է այս գաղափարը: Հայ հասարակության մեջ ընտանիքի այս ընկալումը և դրան տրվող խիստ կարևորությունը նաև ենթադրում են, որ ընտանիքի դասական կառուցվածքի վերաբերյալ մեր ընկալման հանկարծակի կամ շեշտակի փոփոխությունները սպառնում են ոչ միայն ընտանիքի, այլև հասարակության կայունությանը:

1.1 Փոխակերպումը ժամանակակից հասարակությունում

Թեև ընտանիքի այս ավանդական կառուցվածքը Հայաստանում շարունակում է մնալ ուժեղ, այն, այդուհանդերձ, ենթարկվում է որոշակի փոխակերպումների: Երիտասարդները գերադասում են ամուսնանալ ավելի ուշ տարիքում, զույգերն ավելի քիչ երեխաներ են ունենում, և մեծ ընտանիքներում ծնողների հետ ապրելու սովորույթը (որը բխում է տնտեսական, սոցիալական և մշակութային պայմաններից) սկսում է տեղի տալ, քանի որ երիտասարդները

1. www.fes-caucasus.org/news-list/e/independence-generation-youth-study-2016-armenia/

2. «Հայ կինը», «Մշակ» թերթ (էջ՝ 34-39 և 42-43, 1879)

ցանկանում են (թեև միշտ չէ, որ կարող են) ապրել ծնողներից առանձին՝ մեծանալով ու դառնալով տնտեսապես ավելի անկախ: Արտագաղթը Հայաստանից բաժանում է ընտանիքները, և աշխատանքային միգրացիան (հիմնականում տղամարդկանց միգրացիան) շատ կանանց ստիպել է ընտանիքի մասին հոգալու բեռը կրել միայնակ: Հայաստանում այսօր [տնային տնտեսությունների](#)³ մոտ 30 տոկոսը ղեկավարում են կանայք, և այդ ընտանիքները գրեթե միշտ շատ ավելի խոցելի են:

Այս գործոններն անկախությունից ի վեր ազդել են Հայաստանի երիտասարդության կենսակերպի և մտածելակերպի վրա: Այնուամենայնիվ, հետազոտությունը հստակ ցույց է տալիս երիտասարդների շարունակական կապվածությունը իրենց ընտանիքներին, այն նաև բացահայտում է սոցիալական վերահսկողությունը, որ ունեն ծնողները երեխաների նկատմամբ, վերահսկողություն, որն ազդում է նրանց՝ որոշումների կայացման, ընտանիքում, թե ընտանիքից դուրս ապրելու և ընտանեկան պլանավորման վրա՝ հանգեցնելով կախվածության: Արդյունքները նաև ցույց են տալիս, որ ընտանիքներում հստակ սահմանված են գենդերային մոտեցումները: Ընտանեկան վերահսկողությունը շատ ավելի խիստ է կիրառվում աղջիկների, քան տղաների նկատմամբ: Կանանց գլխավորապես վերագրվում են ամուսնական-ընտանեկան դերեր և պարտականություններ:

Աշխարհի գրեթե բոլոր հասարակություններում հենց ընտանիքն է, որ իրականացնում է երիտասարդների սոցիալականացման և իր անդամների ֆիզիկական ու զգացմունքային պահանջների բավարարման կարևորագույն գործառնությունները: Այն դեպքում, երբ այլ հասարակություններում երկրորդային սոցիալականացումը (կրթություն, մեդիա, հասակակիցներ) ազդում է երիտասարդների զարգացման վրա, Հայաստանում, ինչպես վկայում է հետազոտությունը, ընտանիքը շարունակում է կատարել այդ գործառնությունը:

չափահաս դառնալուց հետո էլ:

Համաձայն զեկույցի արդյունքների՝ «լավ ընտանիք է համարվում այն ընտանիքը, որը մեծ է, դրսևորում է փոխօգնություն, ներդաշնակ է, ավանդապահ, կայուն, ունի հավատարիմ անդամներ, հայ երիտասարդների համար իրենից ներկայացնում է փակ շրջան, որն անձեռնմխելի է սոցիալական ազդեցությունից և չի կարող փոփոխվել որևէ «արտաքին» վտանգի ներքո»:

Այս մասնավոր եզրահանգումը ամրապնդում է ընտանիքի գործառնական ընկալումը՝ որպես կայուն, ներդաշնակ և հավատարիմ: Այնուամենայնիվ, երկրում առկա տնտեսական ծանր դրության (որը հանգեցնում է արտագաղթի) արդյունքում ընտանիքները մասնատվում են, և շատ դեպքերում կանայք ու երեխաները մնում են առանց ամուսնու/հոր կերպարի: Բացի այդ՝ ընտանիքները կարող են լինել նաև կոնֆլիկտների աղբյուր իրենց անդամների համար, այսինքն՝ երեխաների նկատմամբ բռնություն, ընտանեկան բռնություն, էմոցիոնալ խստության դրսևորում, անհավատարմության՝ խոր արմատներ ունեցող սովորություն և այլն: «Գործառնականը» կարող է հեշտությամբ վերածվել ապագործառնականի: Ընտանիքներն ու ամուսնությունները կարող են հեշտությամբ սիրուց և դաստիարակությունից անցնում կատարել ատելության, դաժանության և որոշ ողբերգական դեպքերում՝ սպանության: Առաջնային սոցիալականացումը տեղի է ունենում ընտանիքում, և ընտանիքի գործառնական կաղապարում է, որ հայրիշխանական գաղափարախոսությունը փոխանցվում է երեխաներին, երբ աշխատանքի սեռային բաժանումը բնական է և հանգեցնում է գենդերային արմատացած դերերի վերարտադրման:

Ասիական զարգացման բանկի՝ 2015թ. հուլիսին հրապարակած «[Հայաստանի գենդերային իրավիճակի գնահատում](#)»⁴ զեկույցի համաձայն՝ գենդերահեն բռնությունը, հատկապես ընտանեկան բռնությունը, եղել է ամենասուր խնդիրներից մեկը, որոնց առերեսվել են

3. www.un.org/womenwatch/daw/ Gender_Agriculture_and_Rural_Development_in_Armenia_Eng.pdf

4. www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/162152/arm-country-gender-assessment.pdf

կանայք Չայաստանում: Կախված այն բանից, թե որքան լայն է ընտանեկան բռնության սահմանումը, կառավարության և կանանց կազմակերպությունների կողմից իրականացված հարցումները հաստատել են, որ ընտանեկան բռնությունը լայն տարածում ունի և ազդում է կանանց 25-66 տոկոսի վրա: Թեև երեխաների նկատմամբ բռնության դեպքերը Չայաստանում կարծես թե նվազում են, այդուհանդերձ, 2017թ. առաջին չորս ամիսներին գրանցվել է երեխաների նկատմամբ բռնության 59 դեպք⁵՝ նախորդ տարվա 71 դեպքի համեմատ: Այս թվերն ու տոկոսները, սակայն, հնարավոր է՝ չարտացոլեն իրական պատկերը տեղեկությունները թաքցնելու կամ դրանց մասին ավելի քիչ բարձրաձայնելու պատճառով, որը սոցիալական պարսավանքի հետևանք է:

1.2 Զեկույցի հիմնական արդյունքները

Երիտասարդների մոտ 88 տոկոսը անվերապահորեն նշում է, որ կյանքի հիմնական նպատակը ծնողներին իրենցով հպարտանալու առիթ տալն է: Ծնողներին հպարտանալու առիթ տալու և ընտանիքին ամոթի զգացում չպատճառելու միտքը կարևոր գործոն է երիտասարդների կողմից որոշումներ կայացնելու հարցում: Այս արդյունքը հարկ է դիտարկել համապատասխան համատեքստում: Չարցվածների մեծ մասը (72 տոկոս) վերջին մեկ տարվա ընթացքում ապրել է ծնողների հետ, միայն 7.5 տոկոսն է ապրել առանձին իր կողակցի/երեխաների հետ, միայն 2.2 տոկոսն է ապրել միայնակ (առանց կողակցի/երեխաների): Չարցվածները նշում են, որ ծնողների հետ ապրելու հիմնական պատճառը սոցիալ-կենցաղային, ֆինանսատնտեսական է, և որ դա «ձիշտ» լուծումն է իրենց ընտանիքների համար: «Ձիշտ»-ը այս դեպքում կարող է պայմանավորված լինել ֆինանսական կախվածությամբ: Երիտասարդների միայն 15.8 տոկոսն է ցանկանում հնարավորության դեպքում միայնակ ապրել. այնուամենայնիվ, այդ ցանկությունը մեծանում է տարիքի հետ

(հավանաբար ազգականների հետ մի քանի տարի ապրելուց հետո կրանք գիտակցում են 21-րդ դարում բազմասերունդ ապրելակերպի բարդություններն ու մարտահրավերները):

Չարցվածների կեսից ավելին ապրում է հինգ և ավելի անդամներ ունեցող ընտանիքներում:

Միայն 28.2 տոկոսն է ապրում չորս անդամից բաղկացած ընտանիքում, որը համարվում է նուկլեար/միջուկային ընտանիք՝ ամուսնական զույգ և երեխաներ: Ավելի քան 24 տոկոսն ապրում է հինգ անդամից բաղկացած ընտանիքներում, և 14.9 տոկոսը՝ վեց անդամ ունեցող տնային տնտեսություններում: Յոթ և ութ անդամից բաղկացած տնային տնտեսությունների թիվը համեմատաբար մեծ է (7.1 տոկոս և 3.4 տոկոս համապատասխանաբար): Քաղաքաբնակ ընտանիքների դեպքում ընդամենը 8.8 տոկոսն է բաղկացած ութ և ավելի անդամից, մինչդեռ գյուղական շրջաններում այդպիսի ընտանիքներում է ապրում հարցվածների 20.6 տոկոսը: Երկրի գյուղական շրջաններում, որտեղ ընտանիքները բազմանդամ են, ավագ սերունդը մեծ դեր է խաղում երիտասարդների սոցիալականացման գործում՝ պահպանելով և փոխանցելով ավանդույթները: Այդպիսով, զարմանալի չէ, որ երիտասարդների ավելի քան 60 տոկոսը ասել է, որ իր կարծիքով ազգային արժեքներն ու ավանդույթները պահպանողը գյուղն է:

Չամաձայն զեկույցի՝ ընտանիքի ամենաազդեցիկ անդամը հայրն է (51.2 տոկոս), մայրը ազդեցիկ է հարցվածների 18.8 տոկոսի համար, ամուսինը՝ 15.8 տոկոսի համար, եղբայրը՝ 2.1 տոկոսի: Այս ցուցանիշներն արտացոլում են Չայաստանի հասարակությունում ժամանակակից ընտանիքի հայրիշխանական կառուցվածքն ու բնույթը... որոշումների կայացման կոլեգիալ սկզբունքը (երբ յուրաքանչյուրին տրվում է հավասար կարևորություն) գործում է հարցված ընտանիքների միայն 2.6 տոկոսի դեպքում: Թեև մայրը ազդեցիկ է համարվում հարցվածների մոտ 19 տոկոսի համար, կինը այդպիսին չի համարվում:

5. www.armenpress.am/eng/news/892710/child-abuse-cases-decrease-in-armenia.html

Համաշխարհային բանկի [հետազոտությունը](#)⁶ ցույց է տվել, որ հայ հասարակությունը շարունակում է մնալ գերազանցապես հայրիշխանական, և «տնային տնտեսություններում գենդերային հարաբերությունները շարունակում են արտացոլել «ընտանիքի կերակրողը հայրն է» կայուն մոդելը... միևնույն կանայք շարունակում են գլխավորապես դիտարկվել որպես մայր և կին՝ նախնառաջ պատասխանատու ընտանիքի դաստիարակության համար»: Գենդերային իրավիճակի գնահատման մեկ այլ [հետազոտություն](#),⁷ իրականացված է. Դուբանի կողմից, փաստում է. «Հայաստանում կանանց և տղամարդկանց դերերի ու կարգավիճակի միջև պահպանվում են էական տարբերություններ, ինչը հայրիշխանական մշակույթի և ավանդույթների ազդեցության հետևանք է: Մշակութային նորմերն ու կարծրատիպերը բավական խիստ են և բացատրում են խոչընդոտները, որոնց առերեսվում են կանայք, ինչպիսիք են, օրինակ, հասարակության պատկերացումները, թե կանայք ընդհանուր առմամբ որոշում կայացնողներ չեն հանրային ոլորտում, ունեն վստահության պակաս և կախված են տղամարդկանցից»:

Կախված սեռից, տարիքից, բնակավայրից և ամուսնական կարգավիճակից՝ փոփոխվում են նաև որոշումներ կայացնելիս ամենաազդեցիկ դերակատարների վերաբերյալ հարցի պատասխանները: Որոշումներ կայացնելիս ամուսնու դերը ազդեցիկ է գյուղական շրջաններում ապրող ամուսնացած կանանց 84.5 տոկոսի համար և քաղաքներում ապրող ամուսնացած կանանց 77 տոկոսի համար, միևնույն է թե գյուղական շրջաններում ամուսինների միայն 13 տոկոսն է ընդգծում կնոջ ազդեցությունը, ապա քաղաքներում ապրող ամուսիններն ընդհանրապես չեն ընդգծում այն: Սա կարող է պայմանավորված լինել այն փաստով, որ գյուղական շրջաններում կանայք գյուղական կյանքին վերաբերող շատ գործառնություններ են իրականացնում՝ ցանք, բերքահավաք, անասունների խնամք: «Հետազոտական ռեսուրսների կովկասյան

կենտրոնի» իրականացրած «[Արտագաղթը և հմտությունները Հայաստանում](#)»⁸ հետազոտությունը ցույց է տվել, որ Ռուսաստան մեկնող աշխատանքային միգրանտների մեծամասնությունը գյուղերից է, որտեղ առկա է աշխատուժի ավելցուկ: Գյուղական բնակչությունը աշխատանք չի փնտրում տեղի աշխատաշուկայում, որը հիմնականում գոյություն չունի, և առավելապես ներգրավված է ցածր արտադրողականություն ունեցող, աշխատարար բնատնտեսության ոլորտում:

Թեև ամուսնության տարիքի միջին շեմը փոքր-ինչ բարձրացել է վերջին տասնամյակում, ըստ պատասխանների՝ ամուսնանալու համար լավագույն համարվող տարիքը շարունակում է մնալ բավական ցածր: Հարցվածների գրեթե 58 տոկոսը նշել է, որ տղամարդկանց համար ամուսնության լավագույն տարիքը 25-27 տարեկանն է, միևնույն է 20.4 տոկոսը նշված տարիքը լավագույնն է համարել կանանց համար, 47.1 տոկոսը կանանց ամուսնանալու համար լավագույն տարիք է համարել 22-24 տարեկան ժամանակահատվածը: Գյուղական շրջանների երիտասարդները, ի տարբերություն քաղաքներում ապրողների, այնուամենայնիվ, և՛ տղամարդկանց, և՛ կանանց համար հակված են նշելու ավելի ցածր տարիք:

Ընտանիքը մեծ դեր է խաղում նաև կողակից ընտրելու հարցում. հարցվածների 80 տոկոսից ավելին ասել է, որ ընտանիքի համաձայնությունը որոշիչ գործոն է: Մյուս գործոններից են անհատականությունը (92.7 տոկոս), սոցիալական միջավայրը (81.1 տոկոս) և կուսությունը (73.6 տոկոս), որոնք ընդգծում են գերիշխող գենդերային մոտեցումները:

1.3 Սոցիալական ավելի մեծ վերահսկողություն աղջիկների նկատմամբ

Համապատասխանազդեցությանը, որոշումների կայացմանը և այլնին՝ հետազոտության մաս կազմած ֆոկուս խմբերի արդյունքներն էլ ավելի

6. www.documents.worldbank.org/curated/en/892681468751807453/pdf/multi0page.pdf
7. www.pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pdacr978.pdf

8. www.crc.am/hosting/file/_static_content/projects/Migration_and_skills_2011/Migration_and_skills_Armenia.pdf

■ Երեան

են ընդգծել ծնողների պահանջներն ու սոցիալական վերահսկողությունը, մասնավորապես դեռահաս աղջիկների կենսակերպի նկատմամբ: Բացի ծնողներից՝ զգալի է նաև ավագ եղբոր հսկողությունը կամ ավագ եղբոր կերպարը:

Հսկողությունն ու սահմանափակումները, որ կիրառվում են երիտասարդ կանանց նկատմամբ, հիմնված են երկրում առկա գենդերային կարծրատիպերի վրա. «Ընտանիքի վերահսկողությունն ու միջամտությունն ավելի նկատելի են աղջիկների, քան տղաների կյանքում: Ընդհանուր առմամբ երեկոյան ուշ ժամի տուն գալն անընդունելի է բոլոր տարիքի կանանց համար»:

«Եղբորս համար կարևոր է, որ իր քույրն իրեն այնպես պահի, որ չասեն՝ «քույրդ էսպիսի կամ էնպիսի աղջիկ է», որպեսզի նա գլուխը կախ ման չգա»: (14 տարեկան աղջիկ, գյուղական համայնք)

«Եղբայրս կարող է տուն գալ գիշերվա ժամը 1-ին ... բայց մայրս որևէ անգամ նրան չի հարցրել, թե որտեղ է նա եղել: Եղբայրս արդեն տղամարդ է: Նա ունի իր պարտականությունները: Բայց եթե ես ուշ գամ տուն... եղբայրս թույլ չի տա դա»: (17 տարեկան աղջիկ, Երևան)

Աղջիկների և երիտասարդ կանանց կյանքի նկատմամբ բամբասանքի և հարևանների խորհուրդների միջոցով իրականացվող «համայնքային վերահսկողությունը» մասնավորապես ուժեղ է գյուղական համայնքներում և մարզային քաղաքներում: Աղջիկներից ակնկալվում է հետևել «բարոյական վարքագծի» ընդունված կանոններին, մինչդեռ տղաների նկատմամբ ծնողների վերահսկողությունը հիմնականում վերաբերում է կրթության խնդիրներին:

«Դե սա գյուղ է: Եթե անգամ մի սխալ անես... ուշ գաս տուն կամ տղայի հետ տեսնեն, ուրեմն... վերջ...» (24 տարեկան աղջիկ, գյուղական համայնք):

Մեկ այլ հետաքրքիր արդյունք. հարցվածների 61.7 տոկոսը որոշում է կայացնում ծնողների

հետ, 26.1 տոկոսը՝ ինքնուրույն: 9.3 տոկոսն ասել է, որ մեկ ուրիշն է որոշում իր փոխարեն, իսկ 2.9 տոկոսի խոսքով՝ բոլոր որոշումներն իրենց փոխարեն կայացնում են ծնողները: Համաձայն հետազոտության՝ հատկանշական է, որ երիտասարդների սեռը, տարիքը, բնակավայրը և ամուսնական կարգավիճակը նույնպես կարևոր են: «Մեկ ուրիշն է կայացնում բոլոր որոշումները» տարբերակը հիմնականում նշել են ամուսնացած կանայք՝ ընդգծելով ամուսնու դերը:

2. Ընտանիք՝ ընտանիքից դուրս

Ֆոկուս խմբերի ընթացքում հետազոտության հեղինակները հետաքրքիր մի միտում են նկատել՝ «ընտանիք» բառը յուրաքանչյուր ֆոկուս խմբի շրջանակում հիշատակվել է առնվազն 35 անգամ: Հարևանությունը կամ դասարանը, եթե այն լավ է, բնորոշվում է որպես ընտանիք: Լավ ընկեր լինելը բնորոշվում է «ինչպես կվերաբերվես եղբորդ կամ քրոջդ» ձևակերպմամբ: Սա ևս մեկ ապացույց է, որ Հայաստանում երիտասարդությունը մեծ կարևորություն է տալիս ընտանիքին՝ որպես սոցիալական արժեքի, և իր մտահոգություններն ու գաղափարները կապում է ընտանիքի հայեցակարգի հետ:

Երեխա-ծնող հարաբերություններից անցնելով ամուսնության գաղափարին ու ընկալմանը՝ հարցվածների 93.5 տոկոսը իրեն տեսնում է ամուսնացած, ընտանիք ունեցող, միայն 6 տոկոսն է իրեն տեսնում չամուսնացած: Նրանք, ովքեր նախընտրում են չամուսնանալ, բայց լինել զուգընկերոջ հետ հարաբերություններում, արտամուսնական կապի առավելությունների թվում նշում են կարիերայի վրա կենտրոնանալու հնարավորությունը, կոնֆլիկտների ավելի քիչ հավանականությունը և առկա տարածայնություններն ավելի հեշտ հարթելու հնարավորությունը, զուգընկերների միջև ազատության ավելի մեծ աստիճանը և հեշտ բաժանվելու հնարավորությունը:

Ո՞րն է ամուսնության հիմնական առավելությունը: Պատասխանատվության ավելի մեծ աստիճանը: Հետազոտությունը ցույց է տվել, որ

■ Երեւան

պատասխանատու լինելը շատ կորածն արժեք է երիտասարդների 56.8 տոկոսի համար:

3. Եզրահանգումներ

Թեև այս հետազոտությունից դժվար է հանգել որևէ վերջնական եզրակացության, պայմանավորված հայաստանյան երիտասարդության տարաբնույթ լինելու հանգամանքով, հարկ է նշել մի շարք միտումներ՝ հիմնված արդյունքների վրա, որոնցից որոշները քննարկվել են վերևում:

Ընտանիքի հայեցակարգն ու գաղափարը շատ ուժեղ են. երիտասարդների ձևաչափ մեծամասնության համար կյանքի հիմնական նպատակը ծնողներին գոհացնելն է, և շատերը իրենց ամուսնացած են տեսնում համեմատաբար երիտասարդ տարիքում:

Բազմասերունդ ընտանիքները, հատկապես շրջաններում, շարունակում են գոյություն ունենալ հիմնականում տնտեսական պատճառներով, ինչպես նաև պայմանավորված խիստ արմատացած ավանդույթներով և ավագ սերնդի ակնկալիքներով:

Հայկական ընտանիքի հայրիշխանական բնույթը պահպանվում է: Տղամարդիկ՝ որպես ամուսիններ և հայրեր, ընտանիքի կառուցվածքում շարունակում են զգալի ազդեցություն ունենալ երիտասարդների կյանքի վրա:

Ծնողների և տարեց ազգականների (ներառյալ «գյուղը») սոցիալական վերահսկողությունն ավելի մեծ է աղջիկների և երիտասարդ կանանց, քան տղամարդկանց նկատմամբ:

Գործառնական տեսակետը ընտանիքը դիտարկում է որպես առանցքային միավոր հասարակության լավ ինտեգրված անդամներ նախապատրաստելու հարցում՝ երեխաների մեջ սերմանելով սոցիալական մշակույթ, իսկ կանանց նկատմամբ ավելի մեծ սոցիալական վերահսկողության պայմաններում զարմանալի չէ, որ կանայք ավելի քիչ են հակված լինելու քաղաքականապես և սոցիալապես

ակտիվ: Ինչպես պարզել է «Անկախության սերունդ» հետազոտությունը, սոցիալական և քաղաքական ակտիվությունն ավելի բնորոշ է տղամարդկանց, քան կանանց: Դա բացասաբար է ազդում Հայաստանի հասարակության զարգացման վրա:

Գրեթե կասկած չկա, որ ընտանիքը հայ ժողովրդի հավաքական գիտակցության մեջ հասարակության ամենակարևոր ինստիտուտներից մեկն է: Այն միավորել է ընդդեմ արտաքին վտանգների, եղել է ինքնության, ազգային արժեքների, պատկանելության և այլնի հենարանը, ծառայել է ազգին ցնցումների, Ցեղասպանության ժամանակ... Այնուամենայնիվ, քանի որ աշխարհն ապրում է Չորրորդ արդյունաբերական հեղափոխության պայմաններում, որը կարող է հնարավոր ապակայունացում ստեղծել աշխատաշուկայում, քանի որ շարժումների ներուժը մեծացել է վերջին մեկ դարում, քանի որ անկախությունից ի վեր մեծացել են աշխատանքային միգրացիայի ծավալները՝ բաժանելով ընտանիքները, քանի որ համացանցը երիտասարդներին հասանելիություն է տվել գլոբալ այլ միտումների և արժեքների նկատմամբ, քանի որ երիտասարդ կանայք դառնում են ավելի հզոր և սկսում են հրաժարվել խիստ սահմանված գենդերային դերերից, ընտանիքի բնույթն ու կառուցվածքը կենթարկվեն փոփոխությունների:

Փոփոխությունը վատ բան չէ: Հասարակությունում ընտանիքի առաքինության, արժեքի և կարևորության պահպանումը պետք է իրականացվի՝ չանտեսելով ընտանիքներում առկա կոնֆլիկտների ու բռնության խնդիրները, գերիշխող և պահպանվող գենդերային անհավասարությունները և ընդունելով բազմազանությունն ու ընտանիքի հնարավոր տարբեր կառուցվածքները (սուկլետար/ միջուկային, բազմասերունդ, մեկ ծնող ունեցող): Հայ հասարակությունը պետք է գիտակցի մարտահրավերները, որոնց առերեսվում են ընտանիքները՝ տնտեսականից մինչև էմոցիոնալ, և գտնի ուղիներ՝ լուծելու դրանք ու ստեղծելու անհրաժեշտ պայմաններ առողջ, ներդաշնակ և կայուն ընտանեկան կյանքի համար, ինչն իրապես կարևոր գործոն է ազգի հզորացման տեսանկյունից:

Յեղիակի մասին

Գրող և լրագրող **Մարիա Թիթիզյանը** Հայաստանից լուրեր հաղորդելու ավելի քան տասնամյա փորձ ունի: Նա եղել է The Armenian Reporter պարբերականի պատասխանատու խմբագիրը, աշխատել է որպես ղեկավար խմբագիր Սիվիլնեթում: Այժմ դասախոսում է Հայաստանի ամերիկյան համալսարանում և EVN Report-ի գլխավոր խմբագիրն է:

Հոդվածը պատրաստվել է «[Ֆրիդրիխ Էբերտ](#)» հիմնադրամի պատվերով իրականացված «Անկախության սերունդ 2016 - Հայաստան» հետազոտության հիման վրա:

Հրապարակողի մասին

Ֆրիդրիխ Էբերտ Հիմնադրամ / Հայաստանյան գրասենյակ Մոսկովյան փողոց 31 / 0002 Երեան

Պատասխանատու՝
Ֆելիքս Հեթթ
Տարածաշրջանային համակարգող
Հեռ՝ +374 10 53 69 13
<http://www.fes-caucasus.org/>

Հրապարակումները պատվիրել՝
info@fes.am

Ֆրիդրիխ Էբերտ Հիմնադրամի կողմից հրապարակված նյութերի կոմերցիալ օգտագործումը չի թույլատրվում:

Ֆրիդրիխ Էբերտ Հիմնադրամի հայաստանյան գրասենյակը Հարավային Կովկասի տարածաշրջանային գրասենյակներից մեկն է, այն իրականացնում է Հայաստանին վերաբերող ծրագրերը Թբիլիսիի տարածաշրջանային գրասենյակի հովանու ներքո:

Հարավային Կովկասում ՖԷՀ-ը.

- ստեղծում է պահպանում է կապը ոչ միայն գործընկերների, այլև կառավարության, ակադեմիական, փորձագիտական շրջանակների, ՀԿ-ների, արհմիությունների, միջազգային կազմակերպությունների ու մամուլի եւ տարբեր ոլորտների կարեւոր դերակատարների հետ,

- մշակում, իրականացնում մի շարք ծրագրեր իր գերակա երեք ուղղություններով՝ տեղական եւ միջազգային գործընկերների հետ սերտ համագործակցության շնորհիվ,

- վերահսկում եւ վերլուծում է քաղաքական զարգացումները բոլոր երեք երկրներում՝ տեղական, գերմանական եւ եվրոպական փորձագետների, քաղաքական գործիչների, գործընկերների եւ շահագրգիռ հանրության լայնածավալ ցանցի ստեղծման նպատակով:

Հիմնական թեմաները.

- Մասնակցություն եւ ժողովրդավարություն
- Սոցիալական արդարություն, տնտեսություն եւ աշխատանք
- Խաղաղություն եւ անվտանգություն

Հոդվածի բովանդակության եւ նրանում արտահայտված կարծիքների համար պատասխանատվությունը կրում են հեղինակները: